

KUŞADASI VE ÇEVRESİNİN İTALYAN VE YUNANLILAR TARAFINDAN İŞGALİ, KUVAYİ MİLLİYE ÖRGÜTÜNÜN KURULMASI, İTALYAN VE YUNANLILARIN TÜRK HALKINA KARŞI DAVRANIŞLARI, YUNANLILARIN YAPTIĞI ZULÜMLER VE KUŞADASI'NIN KURTULUŞU

Yurdumuzun kurtarıcısı, devletimizin kurucusu, Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk, özlü bir sözünde şöyle diyor:” Şairlerimiz,ediplerimiz, kadın ve erkek öğretmenlerimiz,filozoflarımız, geçen felaket günlerini mütemadiyen millete söyleyip yazacaklardır. Maruz kaldığımız çöküntünün nedenlerini açık ve kesin olarak anlatacaklardır. Bu kara günlerin tekrar etmemesi için, milletin gözü açıklığını her an uyanık tutacaklardır”(1) Bu sözlerden güç alarak büyük kurtarıcının bize verdiği, önemli bir görevi yerine getirmeye çalışacağım.

Yakın geçmişimizi bilmek,geleceğimizle ilgili kararlarda, bize uyanıklık sağlar. Ulusal bilincimizi geliştirir, yanlış yapmamızı engeller. Tarihlerini bilmeyen uluslar, geleceklerini kaybederler. Yakın tarihimizi bilmek hem de içinde yaşadığımız kentin yakın tarihini bilmek, yurttaş olmanın, hemşerilik bilincinin gereğidir. Hele topluma önder olacak kişilerin, yol gösterecek kişilerin, yakın çevrenin tarihini bilmeleri bir zorunluluktur diye düşünürüm.

KUŞADASI'NIN İŞGALİ

Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesiyle 1.Dünya Savaşında yenik düştüğünü kabul etmiş ve çok ağır koşulları olan bu anlaşmayı kabul etmişti. Savaşın başında İtilaf devletleri kendi aralarında, gizlice yaptıkları Londra ve St. Jean Maruienne antlaşmalarıyla İzmir ve Kuşadası çevresini İtalya'ya verme vaadinde bulunmuşlardı.İtalyanlar,Kuşadası'nı İzmir'den Fethiye'ye kadar olan kıyı bölgelerinde, savaş gemilerinin demirlemesi için en uygun yer buluyorlardı.(2)

Mütarekeden sonra İngiltere,daha küçük bir devlet olan Yunanistan'a İzmir ve Kuşadası'nı vermeyi,kendi çıkarları açısından uygun buldu. Paris Antlaşmasıyla bu durum kesinlik kazanınca, Paris'teki İtalyan heyeti, ülke yöneticilerine 11 Nisan 1919'da gönderdiği telgrafta : “Yunanlıların İzmir'i ele geçirmek için her türlü entrikaya baş vurdukları ve her türlü ihtimale karşı, Kuşadası'na asker çıkarma fikrimizi eyleme dönüştürmeliyiz”(3) deniliyordu. Ayrıca Mondros Mütarekesinin 7.maddesine göre, İtilaf devletleri, güvenliklerini tehdit edebilecek yerleri işgal edebileceklerdi. İtalyan, Yunanlılar tarafından yapılacak İzmir'in işgalini önleyemeyeceklerini anlayınca, önce Antalya,sonra da Güllük, Marmaris, Bodrum ve Fethiye'ye kadar olan yerleri işgal ettiler.

7/8 Mayıs 1919 günü Kuşadası'na gelen Regina Elena kruvazörü, bir hafta Kuşadası'nda kalır.İtalyan askerleri çevrede incelemeler yapar. Bozuk olan gümrük iskelesini onarırlar. Her gün 120 asker gemiden çıkar,Kuşadası-Selçuk karayolu çevresinde dolaşır.Yolun 5.kilometresinde bulunan Bahçecik'te yeni bir iskele inşa ederler.(5) 14 Mayıs 1919 günü, Regina Elena'dan çıkan 200 İtalyan askeri, saat 13.00'e doğru Kuşadası'nı ve Selçuk İstasyonunu işgal ederler. Kuşadası Kaymakamı Ferruh Bey, Regina Elena Kruvazörüne giderek, "asker çıkarmanın mütarekeye aykırı olduğunu ve memlekette güvenlik sorunu olmadığını, bu yüzden asker çıkarmaya gerek olmadığını söyleyerek,işgali protesto eder. İtalyan güçleri komutanı Albay Alessandro Ciano, asker çıkarmakta İtalya'nın kötü bir niyeti olmadığını, ileride olabilecek kötü olayları önlemek için Osmanlı Devleti ile İtalya'nın anlaşması sonucu işgali gerçekleştirdiklerini söyler.(5) Müttefiklerine haber vermeden İtalyanların Kuşadası'nı işgal etmeleri, İtilaf Devletleri tarafından İtalya'ya 17 Mayıs 1919'da protesto notası verilmesine yol açar.(6)

İşgal öncesi, Rum nüfusun yoğun olduğu yörelerde, Rum çetelerin Müslüman Türk halkına yönelik olumsuz davranışları güvenlik sorunları yaratır. Söke'de Kemalpaşa mahallesinde, Yoran'da(Didim),Gelebeç'te(Güllübahçe), Domatçe(Doğanbey), Akköy ve Bağarası'nda, Kuşadası'nda, Çirkinçe'de(Şirince) ve Rum Çanlısı'nda(Güzelçamlı) çok sayıda Rum nüfus vardır.(7) Söke'de Rum çetelerinin yarattığı adam kaçıрма, tecavüz, öldürme olayları Kuşadası'nda da görülmektedir. Rumlar Kuşadası'na bağlı Tırha köyünde Altıparmak Hasan Ağa'yı öldürdüler. 13 Mart'ı 14 Mart'a bağlayan gece, Kuşadası girişinde bir Müslüman Türk evine bomba attılar.Evin büyük bölümü yıkıldı.Evde bulunanlardan iki kişi öldü, üçü de yaralandı. Kuşadası Jandarmaları bombalamayı yapan Rumlardan birisini ölü, diğerini de yaralı olarak ele geçirdi.(8)

Söke ve Kuşadası'nda Rumların yaptığı saldırılar artınca, Söke ve Kuşadası Mıntıka komutanı Mazhar Bey, 57.Fırka komutanlığından yardım ister.Ancak gereken yardım gönderilemez. Rumların baskısı artar. Söke ve Kuşadası'nda öldürme olayları gerçekleşir. Kuşadası'na bağlı Hayriye köyünden İsmail, paskalya için gittiği Çirkinçe'de katledilir.Ailesinin verdiği haber üzerine bölgeye giden jandarmalar, cinayeti işleyen dört Rum'u yakalar.(9) Bölgede yalnız Rum çeteler değil, müslüman çeteler de vardır. Kuşadası ve Balatçık(Ortaklar) yöresinde Kemerdereli Mehmet,Arnavut Büyük Mustafa, Arnavut Küçük Mustafa ve Çerkez Osmanoğlu Ömer çeteleri vardır. Bunlardan Kemerdereli

Mehmet ve Arnavut Küçük Mustafa jandarmalar tarafından öldürülür.Ömer ise yaralı olarak ele geçirilir.(10)

KUŞADASI'NDA İTALYAN İŞGALİ

İşgal sonrası İtalyanlar ne yerel yönetimlere ne de jandarmanın görevlerine karışmadılar.Kuşadası'nda konuşlu bölüğün görevini sürdürmesini de engellemediler. İhtiyaçları için bir kışla, bir liman dairesi bir ordugah inşa ettiler. Askerlik şubesinin bazı odalarına da İtalyan subayları yerleştirdiler.(11) 14 Mayıs 1919'da Kuşadası'nın yanısıra Selçuk istasyonunu da işgal eden İtalyanlar, 23 Mayıs 1919'da Selçuk ve çevresini, buraya gelen Yunanlılara bırakmak zorunda kalırlar.Kuşadası sahilinin kuzeyindeki hattın beş kilometrelik yerine kadar işgal hakları olan İtalyanlar, geri çekilmek zorunda kalırlar.

1 Haziran 1919 tarihi itibariyle Kuşadası İtalyan İşgal Birlikleri Komutanı Albay Alessandro Ciano'dur. Kuşadası'nda 34. Piyade Alayı karargahı vardır İtalyanların ve bu alayın bir taburu da Kuşadası'nda bulunmaktadır. Ayrıca İtalyan jandarma birliğinin komutanı da Teğmen Uga Luka'dır.(12) İtalyanlar işgal bölgelerinde ulaşım ve haberleşme işlerine önem vermişler, Rodos'ta bulunan merkezleriyle askeri birlikler arasında haberleşme sağlamışlar, bu hizmetten Türkleri de yararlandırmışlardır.Bu dönemde Kuşadası ile Venedik Trieste, Bari, Brindizi, Pire-Rodos ve Rodos-Gökova-Bodrum-Güllük-Kuşadası arasında İtalyan gemileriyle ulaşım sağlanmıştır.(13)

İtalyanlar,işgal ettikleri yerlerde, ücretsiz sağlık hizmeti vermişler, banka şubeleri açmışlar, çiftçilere kredi sağlamışlar,okullar açmışlar, çocuklara İtalyanca öğretmişlerdir. Ayrıca hükümet konağı yakınında bulunan bir hayvan damını düzenleyerek sinema salonu haline getirmişler,bu hizmetlerden askerlerin yanısıra hakımızı da yararlandırmışlardır.(14) İzmir ve yöresini Yunanlılara veren müttefiklerine, İtalyanlar,kendilerini aldattıkları gerekçesiyle hoşnutsuzlukla bakıyorlardı.Bu yüzden işgal ettikleri yerlerin halkının gönüllerini kazanmaya çalışıyorlar,onların kendilerini seçmelerini istiyorlardı. Onların uyguladığı politikaya "hulul ü müslihane" ya da "siyaset-i müslihane" adı veriyorlardı.Biz buna "güleryüzlü emperyalizm" adını vermeyi daha uygun ve anlaşılır buluyoruz.(14)

İTALYAN İŞGALİ KARŞISINDA DİRENİŞ VE KUVAYİ MİLLİYE ÖRGÜTLENMESİ

Kuşadası'nın yerli ailelerinden Hacı Mahmutzade Hasan Bey'in oğlu Mahmut Esat Bozkurt, İstanbul Hukuk Mektebi'nden 1911-1912 Eğitim Öğretim yılında mezun olur.Dayısı Ubeydullah Efendi'nin yardımlarıyla İsviçre Freiburg

Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde eğitim görür. O dönemlerde üniversitelerimizle Avrupa üniversiteleri arasında denklik olmadığı için lisans eğitimini yeniden yapmak zorunda kalır.(16) Bir taraftan da Lozan Türk Yurdu adlı cemiyete üye olur, Türklük'le ilgili çalışmalara katılır. Türkçülük bilincinin uyandırılması için:"Dünyanın şeklini değiştirecek olan o son saat çalmak üzeredir. Şimdiden hazırlananlar, o gün yaşamak hakkını elde edeceklerdir. İşte biz Türklüğü o saate hazır bulundurmakla yükümlüyüz"(17) sözünü temel ilke edinerek Türklüğü Avrupa'ya tanıtan,Osmanlı Devletine yapılan haksızlıkları protesto eden eylemler yaparlar. Mahmut Esat'ın verdiği konferanslar arasında "Yaşamak İçin Bağırarak Gerek", "Milliyetçi Olmak Zarureti", "Niçin Milliyetçiyim"ve "Büyük Türkçülük ve Osmanlı Türkçülüğü" sayılabilir.(18)

Mahmut Esat, 1913 yılında başladığı Freiburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1917 yılında bitirir.Aynı yıl doktora çalışmalarına başlar. 1918 yaz döneminde doktora eğitimi derslerini başarıyla tamamlar. Tez olarak da "Osmanlı kapitülasyon Rejimi" başlıklı 132 sahifelik tezini hazırlar. Tezinde kapitülasyonların Osmanlı padişahları tarafından bir "ahitname" ile verildiğini bu yüzden tek taraflı olarak verilen bu hakkın,siyasal bir antlaşma sayılmayacağını belirtir. Bu nedenle tek taraflı olarak verilen bu hakkın, bu haklar ayrıcalıkları veren milletin aleyhine işleyince tek taraflı olarak geri alınacağını ve ortadan kaldırılacağını savunur. Bu önemli tezini jüri önünde savunur ve "cum laude" üstün takdir derecesiyle doktora sınavını verir.(19)

Mahmut Esat, Lozan'da kurulan Genel Türk Derneği'nin bir süre başkanlığını yapar.Bu dernek ayrı ayrı kurulan Türk Yurdu derneklerinin bir çatı örgütü niteliğindedir.(20) Mahmut Esat, arkadaşları Şükrü Saraçoğlu ve Harun Aliçe ile 19 Mayıs 1919 günü İsviçre'den İtalya'nın Napoli kentine geçerler.Limanda Kuşadası'na gidecek olan Liççiri adlı bir İtalyan gemisine kaçak olarak binerler. Yolda yakalanırlar ve geminin ambarına hapsedilirler. Bunlar, İtalya'nın o dönemde Kuşadası'nda bulunan jandarma komutanı Uga Luka'nın yıllar sonra İtalya Carabineri(jandarma) Komutanı Orgeneral Uga Luka'nın Türk gazeteci Bedirhan Çınar'a verdiği ve Milliyet Gazetesinde yayımlanan" Türkiye İçin Savaşan İtalyan Generali" adlı röportajda anlatılmaktadır.(21)

Yazı dizisinin ikinci bölümünde anlatılanlar,direnış örgütünün kurulmasına da ışık tutuyor. Teğmen Luka, bir gece Kuşadası sahilinde yerli Rumlarla eğlenir, yer,içer ve sarhoş bir şekilde evine gitmek üzere yola çıkar. Kuşadası'nın dar ve karanlık sokaklarında yürürken, birden bir tabanca namlusunun göğsüne dayandığını hisseder. Luca yarım Türkçesi ve İtalyanca "yapma" diye yalvarır.

Onu öldürmek için tabanca namlusunu Luka'nın göğsüne dayayan dev gibi gölge ona acır ve tabancasını indirir.

Bu olaydan on gün kadar sonra, Teğmen Luka, akşam saatlerinde sekiz on kadar Rum'un Hasan Reis adlı bir balıkçıya saldırdıklarını görür.Olaya müdahale eder, balıkçıyı kurtarır. Ertesi gün Hasan Reis, Uga Luka'nın makamına gelir, teşekkür eder.Aralarında şu konuşma geçer:

---- Teşekkür ederim.Hayatımı kurtardınız. İyi ki o gece sizi öldürmemişim.

---- Demek o sendin?" (22)

Bu olaydan sonra, Luka ile Hasan Reis ve arkadaşı Mehmet Reis dost olurlar. Hasan Reis ve arkadaşı Mehmet Reis bu sayede, Türklere karşı taşkınlık yapan Rumları bir parça da olsa engelleme olanağı bulurlar. Yazı dizisinin üçüncü bölümü bizim için önem taşıyor. Çünkü Kuşadası Cephesinin Önderi Mahmut Esat Bozkurt'un Kuşadası'na gelişini anlatıyor: "işte bu günlerde bir sabah Liççiri adlı bir İtalyan gemisi Kuşadası önünde demir attı. Gemi bize ihtiyacımız olan malzemelerle bir miktar da asker getirmişti.Ziyaretine gittiğim kaptan:

---- Ambarda iki misafirimiz var,dedi.Kendileri Jön Türklendenmiş.İsviçre'den İtalya'ya geçmişler.Napoli'de gizlice bizim gemiye binmişler. Niyetleri İzmir'e çıkmak ve Milli Harekat'a katılmak.Üzerlerinde silah da vardı.Tabancalarını aldık. Kendilerini hapsettik.bunları size teslim edeceğim.

----- Ne yapayım bunları ben?

----- Mahalli hükümete(Yerel yöneticilere) teslim edersiniz.

Bir manga İtalyan askerinin korumasında bu iki kaçak yolcuyu, daireme götürdüm. Kendilerine kahve ve sigara ikram ettikten sonra, kaptanın bana verdiği tabancalarını iade edince, büsbütün şaşırıp kaldılar.Yüzüme şaşkınlıkla bakıyorlardı. Davranışımın nedenini, orada bulunan Hasan Reis şöyle açıkladı:

----- Kumandan bizdendir.Sizi serbest bırakıyorlar."(23)

Mahmut Esat Bozkurt, başlangıçta Söke Kuvayi Milliye Örgütünde çalışmak üzere görevlendirilir. Söke'de oluşturulan direniş örgütünde, Türk halkının yerli Rumların saldırılarına karşı korunmasında önemli görevler üstlenir.(24) Ayrıca Aydın'ın geri alınması sırasında, Bağarası'nda bulunan 135.Alay'daki güçlerle birlikte İzmir'den Aydın'a gelebilecek Yunan askeri ikmalini engellemek için Aziziye(Çamlık) ve Balatçık'ta(Ortaklar), İzmir-Aydın trenini vurma görevini üstlenir. Ellerinde yeterli miktarda patlayıcı olmadığı için, istenilen başarı tam

elde edilemez. Yine de Aydın'da çarpışan Kuvayi Milliyecilere zaman kazandırılır. Ayrıca iki Türk kadınının işkence edilerek öldürülmesi karşısında, düzenlenen Aziziye(Çamlık) baskınında 250-300 civarında Yunan askerinin öldürüldüğü belirtilmektedir.(25)Söke'de kız mektebinde gizli çalışan bir örgüt de Mahmut Esat tarafından kurulur.Bu kuruluşun parolası "Çalığışu"dur.Örgüt üyelerinin arasında Feride adlı bir kadın öğretmen de vardır.

1919 Temmuz ayı ortalarında Mahmut Esat Bozkurt'un başkanlığında Kuvayi Milliye Kuşadası örgütü kurulur. Yardımcısı Şükrü Saraçoğlu'dur.Kardeşi Faruk Bozkurt,Hasan Reis(Denizel),Mehmet Reis(Çakıcı) ve Çam Mehmet Efe,bu cephenin önemli adlarıdır. Yine bu cephede Ağa Mustafa,Salih Erdoğan Grubu ve Steloni Hüseyin önemli adlardır.Adları geçen bu yurtseverler Kuşadası Cephesinde çok önemli görevler üstlenirler. Başlangıçta 120 zeybeği vardır.Zamanla önce 320'ye,sonra 425'e ve 1920 Haziran'ında 1000'e kadar yükselecektir savaşı sayısı.(26)

Sivas Kongresi'nden sonra yayımlanan ek tüzüğe göre, Mahmut Esat Bozkurt, Kuşadası Bölge'sinde biri sürekli olarak görev yapacak düzenli bir bölük, diğeri de İsviçre usulüne göre, görev verildiğinde silah başı yapabilecek bir güç oluşturur. Bağlı olduğu Menderesler Grubu Komutanı Albay M. Şefik Aker'in buyrukları doğrultusunda, pusu ve baskın çalışmalarına yönelir. Ailesine ait Eroğlu(Arvalya) Çiftliği sırtlarında açılan bir hattan Yunanlılara iki gün süren bir baskın düzenler.Düşmanla iki yüz metreden çarpışırlar. Bu çatışmada Yunanlılar yedi kayıp verir.

Aziziye(Çamlık) önlerinde bulunan zeybeklerine saldırı emri veren Mahmut Esat Bozkurt, Gümüş Dağı ve Naipli'de bulunan akıncılarına bu iki gücün birleştirilmesi emrini verir. En büyük sıkıntısı cephanedir.Bunu da İtalyanlardan para karşılığı alarak,Yunan cepheneliklerine baskınlar yaparak,Rodos'a silah almaya giderek aşmaya çalışır. 12 Ocak 1920 tarihinde Aziziye(Çamlık) ve Burgaz (Gökçealan) köyleri önünde düşmana saldırıyan Mahmut Esat Bozkurt'un zeybekleri, Yunanlılarla dört gün süreyle çarpışırlar.Düşmanla on metreden yapılan çatışmada Yunanlılardan iki ölü vardır.Dördüncü gün sonunda düşmana makineli tüfekle karşılık veren Mahmut Esat Bozkurt'un zeybekleri karşısında, düşman çareyi kaçmakta bulmuşlardır. 14 Ocak 1920 Cumartesi günü Naipli sırtlarını işgal eden zeybekler, Gümüş Dağında bulunan zeybeklerimizle birleşirler.(27) Naipli ve Balatçık yöresinde kimi kez haftada iki gün olmak üzere düşmanla çarpışan zeybeklerimiz 27-28 Ocak 1920 tarihlerinde Naipli sırtlarını kuşatmışlar,Yunanlılarla elli metre yakından savaşmışlardır.Bu çarpışmalarda

düşman yedi ölü ve çok sayıda yaralı vermiştir. Mahmut Esat Bozkurt, bu yapılan çalışmalarını sürekli olarak, bağlı bulunduğu 57.Fırka Komutanı Albay M. Şefik Aker'e rapor olarak gönderir. Bu raporlar ATASE arşivindedir.(28)

Kuşadası Cephesi Komutanı Mahmut Esat Bozkurt, silahlı mücadelede inandığı yüce kavramları,mitingler düzenleyerek ,halkın desteğini de yanına alarak üst düzeyde tutar,çevresine de yayararak destekler. 21 Ocak 1920'de Kuşadası'nda düzenlediği mitinge, müslüman olsun olmasın tüm Kuşadası halkının desteğini sağlar.Yine onun düzenlediği başka bir mitingle Kuşadası halkının ve ilk kez Kuşadalı kadınların da katıldığı mitingle Yunan işgali protesto edilir.Miting Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'nın yakınında kalekapısı denilen yerde yapılır ve mitinge çevre köylerden yüksek düzeyde katılım sağlanır.(29) 16-17 Şubat 1920 gecesi, Mahmut Esat Bozkurt'un kardeşi Faruk Bozkurt komutasında, 40 kişilik Kuvayi Milliye güçleri, istihkam subayı Hıfzı Efendi'nin de katkılarıyla Balatçık (Ortaklar) yakınlarında on metrelik bir teren köprüsünü dinamitle tahrip ederler. 23 Nisan 1920'de TBMM Ankara'da toplanır.Mahmut Esat Bozkurt, İzmir Milletvekili seçilir. Ancak cephe çalışmaları nedeniyle Ankara'ya gidemez.(30)

TBMM açıldıktan sonra,Kuşadası Cephesindeki Türk birlikleri subay kadrolarıyla desteklendi.Mahmut Esat Bozkurt'un emrine Edip Bey adlı bir yüzbaşı,Çanlı'da(Güzelçamlı) konuşlu birliklere komutan olarak Topçu Üsteğmen Mümtaz Efendi, Akçoova'da(Kirazlı) Halil Efe adlı mücahit reisine danışman olarak Topçu Üsteğmen İsmail Efendi, Naipli'de bulunan 30 kişilik müfrezeeye İhtiyat Zabit Vekili Piyade Süreyya Efendi, Eroğlu Çiftliğinde konuşlandırılan güçlere gönderilen bomba tahrip memuru İhtiyat Zabit Adayı İzzettin Efendi ve hesap memuru vekili göreviyle Kıdemli Başçavuş Hasan Efendi görevlendirilir.(31)

Mahmut Esat Bozkurt, aldığı önlemlerle bölgesindeki yerli Rumları dize getirerek Türk'ün gücünü onlara kabul ettirmiştir.Hırsızlık yapan Rum eşkiyalar cezalandırılmış, İsyan eden Domatçe(Doğanbey) Köyü Rumları tepelenmiştir. Çine-Söke arasına çekilecek telgraf hattı için gereken malzemeler sağlanarak Söke'ye gönderilmiştir. Her köyde askere alma şubesi gibi çalışacak Kocabaş Meclisleri kurulmuştur. Kurulan Göçmen şubesinde 1800 kişiyi besleyecek ve barındıracak olanak sağlanmıştır.Yine Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'nın bulunduğu yerde,Türk Ocağı binası inşaatına başlanmıştır.Burada Türk çocuklarına yurt sevgisi ve Türklük bilinci aşılanacaktır.

21 Şubat 1920 tarihinde Mahmut Esat Bozkurt'un zeybekleriyle Yunanlılar Balatçık yöresinde çarpışırlar.Bu çarpışmada ünlü Rum eşkiya Yorgaki(Seyit Yakup) öldürülür. Zeybeklerini bir taraftan parayla ödüllendirir, bir taraftan da elde edilen başarıyı 57.Fırka Komutanı Albay Şefik Aker'e yazar.(32) Mahmut Esat Bozkurt, yerli Rumların Yunan adalarından gelebilecek çetelerle ilişkisini kesmiş, kıyı köylerinde bulunan akıncılarıyla kaçakçıların ve Yunan işgalcilerin kıyılarıımıza çıkmasını önlemiştir.Ayrıca bazı cahillerin, çıkar amacıyla Yunanlılara hayvan satmalarını engellemiş ve onları uyarmıştır. Böylece Yunanlılara sağlanacak iaşe desteğini önlemiştir.

Mahmut Esat Bozkurt, İtalyanlarla" Türk'ün hukuk ve şerefini koruyarak "(33) yakın ilişkiler kurmuş, onlardan aldığı bilgileri 57.Fırka Komutanlığına ulaştırmıştır. İtalyanlardan sağladığı 60 kilo vazelin, 4000 battaniye ve bin kadar çadırı da 57.Fırkaya göndermiştir. Ayrıca İtalyanlar tarafından teslim edildiğinde 1500 battaniye ile 300 çadırı ve beş deve yükü mühimmatı da 57.Fırka Komutanlığına göndereceğini bildirmiştir.(34) Mahmut Esat Bozkurt, İtalyanlarla kurduğu iyi ilişkiler sayesinde gerek Kuşadası Cephesine gerekse 57.Fırka Komutanlığına silah ve cephane sağlar.Araştırmamız sırasında Mahmut Esat Bozkurt, yörede ekonomik durumu iyi olan toprak sahipleriyle aralarında para toplayarak ve İtalyan Jandarma Komutanı Uga Luka ile dostluğunu kullanarak silah sağladığını öğreniyoruz. 5 Haziran 2007 tarihinde görüştüğümüz Kazım Muştı, babası Ağa Mustafa'nın kendi evlerinde,alınan silahlar karşılığında Teğmen Uga Luka'ya bir heybe altının verildiğini, babasından dinlediklerinden aktarmaktadır. Ağa Mustafa hem Mahmut Esat Bozkurt'un akrabası hem de zengin bir toprak sahibidir.Aynı zamanda Mahmut Esat Bozkurt'un zeybek ordusunda çarpışan bir yurtseverdir.(35)

Kuşadası Cephesinde ulusal kurtuluş çalışmalarına engel olacak her türlü girişimlere karşı önlem alan Mahmut Esat Bozkurt, İstanbul Hükümeti'nin olumsuz çalışmalarına da karşı koymaktan çekinmez.Bununla ilgili bir örneği 57.Fırka Komutanı Albay M.Şefik Aker'den dinleyelim: "İstanbul Hükümeti'nin İngilizlerin yardımıyla ya da zorlamasıyla Kuvayi Milliye aleyhinde,Anadolu Halkını ayaklandırmaya çalıştığı zamanlardaydık.5 Haziran 1920 günü,Kuşadası Limanına bir İngiliz harp gemisi gelir. Bu gemiden halkı ayaklandırmak için Damat Ferit taraftarı (halife ordusu) bazı Türkerin karaya çıkacağı söylentisi yayılır.Mahmut Esat Bey, bu söylenti üzerine, her olasılığa karşı, önceden hazırlanmış olan mevzileri var olan güçleriyle tutar. Hükümet aracılığıyla İtalyan İşgal Gücü kumandanına ve ondan da İngiliz gemi kumandanına:"Karaya hiçbir Türk'ün çıkarılmamasını,aksi takdirde ateşle karşılık vereceğini" haber olarak

gönderir. Bir olaya neden olmamak için gemi kumandanı, gemide Türk olmadığını bildirmiş ve askerini de karaya çıkarmadan uzaklaşmıştı. Mahmut Esat Bey'in bu örnekteki gibi kesin kararlı davranışlarını takdir etmek ve diğer cephe kumandanlarını özendirmek için 15.06.1920 tarihli genelgeyle bütün milli nizamiye kıtalar kumandanlıklarına bildirdim.”(36)

57. Fırka Komutanı Albay M. Şefik Aker'in Mahmut Esat Bozkurt hakkındaki değerlendirmeleri şöyledir: “Kuşadası yerlilerinden Mahmut Esat Bey, aydın bir Türk gencine yaraşırcaasına, bu ulusal davada yüksek bir yurtseverlik ve bilinçli bir fedakarlıkla işe sarılmıştı. Onun bu seçkin özelliğinden dolaydır ki mesleği askerlik olmadığı halde, adı geçeni, resmi ve düzenli savaşımızda mıntika kumandanı olarak şeref ve memnunlukla tanıdık. Emrine subay gönderdik. Olayların ortaya çıkardığı böyle çok önemli tehlikeler karşısında, efelerden, zeybeklerden önce, bütün yerli Türk aydın gençlerini, Mahmut Esat Bey gibi, milletin önüne atılmış görmek isterdik. Ne yazık ki pek az sayıda gencimiz bu fedakarlığı göze almıştı. Yetiyecek genç aydınlar, Mahmut Esat Bey gibi fevkalade tehlikelerin kahramanı kesilmelidir.”(37)

1920 Haziran sonlarında, Yunanlılar genel bir saldırıya geçer. 57. Fırka Kumandanı, tahrip görevlisi Ragıp Bey'i Kuşadası'na gönderir. 22 Haziran 1920 tarihinde Yunan saldırısı başlayınca Mahmut Esat Bozkurt, Ragıp Bey'i bir müfreze ile Cellat(Belevi) istasyonuna baskın için gönderir. Yapılan baskında düşmana çok büyük kayıplar verdirilir. Bu baskın sonucunda Yunanlılar, Köşk Cephesindeki etkinliklerini durdururlar. Buradan çektikleri güçlerini Aziziye'de (Çamlık) toplarlar.(38) 3 Temmuz sabaha karşı Yunan güçleri Kuşadası'na doğru saldırırlar. Top ve makineli tüfeklerle saldran düşman, Eroğlu Çiftliğine kadar ilerler. İtalyanlar, top, makineli tüfek ve süvarilerle bu saldırıya karşı koyarlar. Yunan kolunu tutuklarlar. Yunanlılar Kuşadası'na yapacakları ilerlemeyi durdurmak zorunda kalırlar.(39) 4 Temmuz 1920 günü Yunan güçlerinin ikinci kolu, Balatçık(Ortaklar)-Söke karayolu üzerinden Gümüş dağı- Moralı-üzümlü hattını işgal ettiler. 7 Temmuz 1920 günü de İtalyan karakolunun bulunduğu Kurfalı'yı(Yeniköy) işgal ederler. İtalyanlarla yaptıkları çarpışmayı kazanırlar. Böylece İtalyan işgal bölgesindeki on kilometre derinlikte bir alanı işgal ederler. İtalyanlar, Yunanlıların bu hareketini protesto ederler. Bir taraftan da Antalya'dan ek kuvvet getirirler. 9 Temmuz 1920 günü Yunanlılar Cellat(Belevi) köyü ve istasyonuna saldırırlar. Köyü işgal ederler ve yakarlar. Bu durum karşısında Mahmut Esat Bozkurt'un akıncıları yaptıkları karşı saldırılarla Yunanlıları püskürtürler. Yunanlılardan kaçabilen birkaç kişi dışında kurtulan olmaz.(40)

10 Temmuz 1920 günü İngiliz donanması eşliğinde Yunan Averof zırhlısı Kuşadası Limanı'na gelir. İngilizlerin desteğiyle karaya Yunan askerleri çıkarır. İngiliz destekli Yunan güçleriyle İtalyan askerleri çarpışır.İtalyanlar 1 subay 7 asker kaybederler. 11 Temmuz 1920 gününde yapılan çarpışmalarda bu kez İtalyanlar başarı kazanır ve 50 Yunan askerini öldürürler. 12 Temmuz günü İtalyanlar nakliye gemisiyle makineli tüfekler ve 300 asker getirirler Kuşadası'na. (41)

Mahmut Esat Bozkurt'un akıncıları tarafından, baskın ve pusularla Yunanlıların sürekli hırpalanması, İtalyanları Yunanlılar ve diğer müttefikleri karşısında güç duruma düşürünce, araya İngilizlerin girmesiyle İtalyan ve Yunan hükümetleri uzlaşmak zorunda kalırlar. Küçük emperyalist devletlerin aralarındaki çıkar çatışmaları, büyük bir emperyalist devletin,İngiltere'nin baskısıyla askıya alınır.İtalyan işgal komutanı, Kuşadası'nda resmi polis ve jandarma dışında kimsenin silah taşıyamayacağı hakkında bir buyruk yayınlar. Bu emir üzerine, daha önce kurulmuş olan iki bölük nizamiye erinin silahları alınır ve askerler terhis edilir. Bu özel durum karşısında,Kuşadası yöresinde bir şey yapılamayacağına inanan Mahmut Esat Bozkurt, Haziran 1919 tarihinden beri sürdürdüğü çalışmaları sona erdirerek TBMM'deki çalışmalarını İzmir milletvekili olarak sürdürmek ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında Kurtuluş Mücadelesine katılmak üzere, deniz yoluyla Antalya'ya ve oradan da Ankara'ya gider.

Yaklaşık üç yıl süren İtalyan işgali sırasında Türkler ile İtalyanlar arasında büyük bir sorun yaşanmaz. Bunun temel nedeni İtalyanların uyguladıkları "hullul ü müslihane" siyasetidir.Buna daha önce değinmiş ve bu siyasete "güleryüzlü emperyalizm" adını vermiştik.Ancak Kuşadası'nın bir bucağı olan Selçuk'ta,Aydın ve çevresinde Yunan işgali olduğu için buralarda, her türlü baskı yıldırma,yaralama,tecavüz, yakma ve öldürme olayları sürüp gitmektedir.

KUŞADASI'NIN İTALYANLAR TARAFINDAN BOŞALTILMASI

Bir süre sonra İtalyanlar,Antalya'dan başlamak üzere Anadolu'daki kuvvetlerini çekmeye karar verirler. İtalyanlar Menderes bölgesinin boşaltılmasını iki aşamada gerçekleştirme kararı alırlar. Önce Aydın köprüsü ve Söke'deki askerlerini daha sonra da Kuşadası'ndaki birliklerini geri çekeceklerdir. İtalyan Dışişleri Bakanlığı, Roma'daki Ankara ve Atina temsilciliklerine 14 Nisan 1922 tarihinde çekilme kararını bildirir. İtalyanlar 17 Nisan 1922 günü Aydın Mutasarrıflığına çekilme kararını resmi olarak bildirirler. (42) Yunanlılar 21 Nisan 1922 günü İtalyan birliklerinin ayrılmasından hemen

sonra Söke'yi işgal ederler.26 Nisan günü de tahliyesi tamamlanan Kuşadası'nı Yunan güçleri işgal eder.Artık hem Söke ve çevresi hem de Kuşadası ve çevresi için karanlık ve acılarla dolu günler başlamıştır.

KUŞADASI'NDA YUNAN İŞGALİ VE YAPTIKLARI ZULÜMLER

Kuşadası'nı işgal eden Yunan askerleri,Athanasopulos adlı birini kaymakam olarak tayin ederler. Bir taraftan da soyguna başlayarak taşınır taşınmaz bir çok mala zarar verirler. Yunan askerlerince ilçe halkının dötte birinin üzerinde bulunan 108.824.800 kuruş değerindeki eşya ve paraya el konuldu. 21'i kadın olmak üzere 157 kişi şehit edildi.9 kişi darp edildi, 8 kıza tecavüz edildi.Çok sayıda yaralı olduğu anlaşıldı.(43) Kuşadası Liman Reisi Yusuf Efendi'nin eşi Yunan askerleri tarafından yarı çıplak bir halde çalgı eşliğinde Kuşadası çarşısında gezdirildi. Yunan askerleri işkence yapıyorlar, zorla dans ettirerek Yunan askerlerini eğlendirmek zorunda bırakılıyorlardı. Saldırıya uğrayan 12-13 yaşlarında kız çocukları da vardı.(44)

İşgal dönemindeki karanlık günlere ışık tutması amacıyla Başbakanlık Arşivinden alınmış kimi olaylara da yer vereceğiz. Yunan askerlerinin Aziziye(Çamlık) istasyonunda,trenden indirdikleri 130 Türk yolcudan, kadınlara, kocalarının önünde tecavüz ettikleri, sonra da öldürdükleri,işgal ettikleri köyleri yaktıkları, kadın,çocuk ayırmadan bunları öldürdükleri, insanları kuyuya attıklarını, halkın içme suyunu kestiklerini, yangın çıkarmak için gaz tenekeleri yerleştirdiklerini, Müslüman olmayanlara şapka giydirerek ve evlerine işaret koyarak ayırdıklarını okuyoruz.Yine bu belgeye göre yangından kaçmak isteyenleri, bir camiye topladıklarını, bunları makineli tüfek ve topa öldürdüklerini, bu toplu kırımın üçgün sürdüğünü ve bu cinayetlere,İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinin tanık olduğunu öğreniyoruz. Yunanlıların yeni ek güçlerle Aydın'a doğru ilerlerken birçok köy ve kasabayı yaktıklarını, yaşlı, kadın ve çocukları öldürdüklerini, bir kısım insanın dağlara ve İtalyan bölgesine sığındıklarını, bu toplu kırımlara,yerli Rumların da destek verdiğini,katıldığını öğreniyoruz.(45)

Bir başka arşiv belgesine göre, Aydın işgal edilince, Yunanlıların kentin ileri gelenlerini tutukladıklarını, evlere saldırarak kadınların namuslarını kirlettiklerini, Venizelos'un resmi altından, insanlara zorla geçit yaptırdıklarını yerli Rumların yardımıyla hapishaneyi boşalttıklarını,Müslüman Türk halkının din ve ulusal duygularıyla alay ettiklerini, Nazilli'den ayrılırken bir çok kişiyi yanlarında götürdüklerini ve bunları yolda öldürdüklerini, köyleri yaktıklarını ve telgraf hatlarını kestiklerini öğreniyoruz. Germencik'te sorgulama amacıyla bazı

insanları trene bindirdiklerini, yolda boğazlarını keserek trenden aşağı attıklarını okuyoruz. Neşetiye; Karapınar(İncirliova),Umurlu köylerini yakıp yağladıklarını, halkı makineli tüfeklerle tarayarak öldürdüklerini, bu olaylar sırasında iki bini aşkın insanın öldürüldüğü gerçeğini öğreniyoruz.(46)

Bir başka belgeye göre, Yunanlıların Menderes'in kuzeyinde 60 köyü yakıp insanlarımızı öldürdüklerini, insanların paralarını çaldıklarını, mallarını yağmaladıklarını, bahçeleri, evleri tahrip ettiklerini, 50-60 bin hayvanı çalarak İzmir'e götürdüklerini, kaçamayan insanları öldürdüklerini, Ayasuluğ(Selçuk) Aydın, Nazilli arasında bulunan 36 köyün ve iki kasabanın yakıldığını, eşya ve malların çalındığı, 50 bine yakın göçmenin perişan bir halde olduğu anlatılıyor. (47)

Çine'den Aydın Mutasarrıf Vekilinin çektiği telgrafta, yakılıp yıkılan köylerin ve yapılan insanlık dışı davranışların anlatıldığı 26 Temmuz 1919 tarih ve 149 nolu telgrafın özeti şöyledir: Aydın'dan kaçamayan yaşlı, hasta, kadın ve çocuklar öldürülmüş, halkın eşyaları zorla alınmış, birçok insanın cesedi yol boyunca atılmış olarak bulunmuştur. Selçuk'tan Aydın ve Nazilli'ye kadar ovada yerleşen Balatçık; Kirseköy(Neşetiye) Dereköy, Reisköy, Naipli, Kızılcapınar, Germencik vb. yerleşim yerlerinde insanlar öldürülmüş, malları yağmalanmıştır. Aydın'ın incir bahçeleri, bahçe evleri yakılıp yıkılmıştır. Göçmen durumundaki halkın ihtiyaçları, ancak çevre illerden gelen yardımlarla sağlanmaktadır.(48)

Yine bir başka arşiv belgesinde Yunan askerlerince yakılıp yıkılan ve yağmalanan yerler verilmektedir. Buna göre: Aydın, Serçeköy, İmamköy, Pınarderesi, Danişment, Kalfaköy, Tahtacıköy, Kocaköy, Kadıköy, Ovaemir, Yeniköy, Kızılca köy, İkizdere, Arapkuyusu, Ahırköy, Çeştepe, Osmanbükü, Çarıklar, Mamüratül Hamidiye, Hacı Osman Obası, Karapınar(İncirliova), Erikli, Çakırbeyli, Gerenkova, Karabaş, Kemer, Işıklı, Abdallar, Küçükkürtler, Hacıkürtler, Germencik, Alangüllü, Tekeli, Sınırteke, Balatçık, Kirseköy(Neşetiye), Mehmetler, Üzümlü, Sandıklı, Hamitler, Aşağı Baltaköy, Dağ Baltaköy, Emirağası, Madranderesi Yörüklerköy, Umurlu, Andon Ağa Çiftliği, Çıksort, Ekerekköy, Dörtköy Abdurrahmanlar, Reisköy, Karaağaçlı, Arzular, İsağüler, Gümüşköy.(49)

2 Ağustos 1919 tarihli 57. Tümen Komutanlığının telgrafına göre: Yunanlıların Aydın'da çıkardığı yangının yayıldığı, yangından kaçmak isteyenlerin Yunanlılar tarafından öldürüldüğü, saldırıya geçen Yunanlıların Aydın ovasındaki köyleri yaktıkları, sadece Germencik'te 1800 Türk'ün katledildiği, Hıdırbeyli köyünde erkeklerin topluca camide şehit edildikleri, esarettten dönen 38 askerin

öldürüldüğü, katliamdan kaçan insanların çok güç şartlarda yaşadıkları anlatılmaktadır.(50)

11 Ağustos 1919 tarihli Kuşadası Kaymakamı Mehmet Bey'in Dahiliye Vekaletine gönderdiği telgrafta, Kuşadası'nın İtalyanlar ve Yunanlılar tarafından işgal edildiği, Selçuk Rumlarının çeteler kurarak Aydın'a kadar olan bölgeyi kontrol ettikleri, Türk köylerini yağma ederek, halkı öldürdüklerini, Selçuk ve Çamlık'ta tren çalışanlarının, Türk yolcuları trenden indirerek tecavüz ve işkence ederek öldürdükleri, sadece Çamlık'ta 500 Türk'ü öldürdükleri, Rum evlerinin silah ve patlayıcı deposu haline getirildiği; Aydın civarında büyük katliam yapıldığı, Büyük Menderes Irmağında, binlerce müslüman cesedin bulunduğu, Rumların telgraf tellerini keserek haberleşmeyi engellediklerini belirterek yardım istiyor.(51)

Bir başka arşiv belgesinde Yunanlıların Aydın, Karatepe Köyü halkını, camiye toplayıp camiyi yaktıkları ve 200 kişiyi öldürdükleri anlatılmaktadır.(52) Bu arada Söke ve Kuşadası'ndan sadrazamlığa bir telgraf gönderilir. Dilekçe biçiminde yazılan telgrafta, Söke ve Kuşadası'nın Yunanlılar tarafından ani işgali karşısında, Türklerin tüm eşya ve mallarını bırakarak kaçtıklarını, Söke'de kalan 360 nüfusun her gün azaldığı, Söke yakınlarında bulunan Gümüşyeniköy'de ve Tatar köyünde 116 kişinin şehit edildiği, halkın her türlü malının çalındığı, bütün taşınabilir eşyalarının trenle İzmir'e, Kuşadası'ndan da Sisam'a ve Yunanistan'a gönderildiği, kadınlara tecavüz edildiği belirtilmektedir.(53)

Yunanlıların Kuşadası'nı işgal etmeleri sırasında Kendilerinin baş düşmanı olarak gördükleri, Mahmut Esat Bozkurt'un Dağ Mahallesi'nde bulunan evleri, helvahaneleri ve Eroğlu(Arvalya) Çiftliği yakılır ve tahrip edilir. Yunan zulmünden kurtulmak isteyen halk, İtalyanların yardımıyla Antalya, Güllük, İzmir ve Çine'ye kaçar.

Elimizde Kuşadası Gümrük Memurluğundan emekli, Mehmet Hamdi'nin İzmir'de yayımlanan Ahenk gazetesinde tanık olarak anlattıkları da Yunan zulmünü ve işkencelerini anlatması bakımından önemlidir. Gazete haberine göre Yunanlılar, 7 Eylül 1338(1922) Salı günü, Yunan jandarmasıyla erkekleri toplarlar, karakola götürürler. 40 yaşından büyükleri karakolun karşısında bir hayvan damına hapsederler. Bu yaşlıların sayısı 65'tir. Kırk yaşından aşağı olan 57 kişiyi de önce hükümet binsında bir odaya kapatırlar. Bunları sabah erken saatlerde Selçuk kalesine götürürler ve çoğunu işkenceyle öldürürler. Birkaç kişi para vererek canını kurtarabilir.

Mehmet Hamdi'nin anlatımına göre,o gece, onun evine iki Rum gelir.Eşini ve yanında bulunan yaşlı bir kadını tehdit ederek altın ve para isterler.Aksi takdirde keserek öldüreceğini söyler.Eşini,dipçikle vurarak yere düşürür.Kadın sandığın anahtarını Rum'a verir.Rum sandıktaki değerli eşyaları ve paraları alır.Evde bulunan Gülizar adlı yaşlı kadının da yirmi adet yüzlük kağıt parasını alır.Onları evi yakmakla tehdit eder.Kanapenin saçaklarını kibritle tutuşturur.O sırada dışardan bir silah sesi duyulur.Bu iki Rum, Türk çeteleri geldi zannederek korkudan kaçarlar.

Sabahleyin,ahıra kapatılan 65 yaşlı Kuşadalının da bombayla öldürülmesi planlanmıştır.Onları öldürecek olan nöbetçi, belinde bombalarla orada bekler. Kuşadası'na Türk çeteleri geldi söylentisi üzerine kaçar.Katina adlı bir hıristiyan kadın, İtalyan konsolosuna haber verir.Konsolos bu yaşlı insanları kurtarır. Yine Mehmet Hamdi'nin gazeteye anlattıklarına göre, Adalıoğlu Mehmet Ağa, Yunanlılar tarafından karakola çağrılır, o gitmez.Yunanlılar evine gelirler.Yüzünü, gözünü kan içinde bırakarak dönerler,eşinin ziynet altınlarını çalarlar ve Adalıoğlu Mehmet Ağa'yı öldürürler.(54)

Mahmut Esat Bozkurt'u anlattığım "Ateşten Adam Ya Da Bozkurt" kitabımı hazırlarken bazı özel görüşmeler yaptım. Bunların ikisinde Yunanlıların yaptığı zulüm ve işkenceleri anlatan iki görüşmeden de söz etmem gerek. 1919 doğumlu,Ali Nazmi Özyağcı(Uzun Ali) ile 18.04.2007 tarihinde yaptığımız görüşmede, babasının o dönemlerde Türkmen Mahallesi Muhtarı olduğunu ve bir Rum'la ortak dükkan işleten varlıklı bir kişi olduğunu anlattı.Rumların öldürdüğü kişiler arasında babasının da olduğunu anlattı.Kendisiyle ilgili olayı da şöyle anlattı: "Ben bir buçuk yaşlarındayken evimizde,annem beni emzirirken,içeriye Yunan askerleri girmiş.Yunan askeri,annemin göğsüne süngüyü batırarak, onu yaralamış.Babamın nerede olduğunu sormuş yüksek sesle. Ben korkudan yüksek sesle bir çığlık atmışım.Bir Yunan subayı,Rumca bir şeyler söylemiş ve annemi bırakmışlar.Ben olayın şokuyla altı yaşına kadar konuşamamışım."(55)

İkinci görüşme, Mahmut Esat Bozkurt'un kardeşi Faruk Bozkurt'un torunu Ali Fuat Bozkurt'la 03.07.2007 tarihinde yapıldı.Ali Fuat Bozkurt olayı şöyle anlattı: " Teyzemin eşi, Hüseyin Cahit Kutucu ve birçok Türk, Yunanlılar tarafından Efes kalesine götürülür.Çuvallara doldurdukları Türkleri, dipçiklerle öldürmek isterler.Eniştemi de öldü diye bırakmışlar.Ancak Hüseyin Cahit eniştemin yaraları ölümcül olmadığı için kurtulmuş.(56)

Yunanlıların Türk halkına yaptığı zulüm ve işkenceler Hakimiyet-i Milliye gazetesi aracılığıyla dünya kamuoyuna duyurulur.TBMM 18 Haziran1922 tarihinde yaptığı toplantıda, tutanak yazmanlığını Mahmut Esat Bozkurt'un yaptığı notayı,Fransız, İngiliz,İtalyan,Amerikan ve bütün medeni milletlerin meclisleriyle,Alman, Cezayir basınına, insan Hakları,Hint Hilafet Komitesi,Lozan Türk Yurdu Cemiyetlerine, İran,Afganistan, Japonya,Rusya ve Bütün Doğu ülkelerine ve Cemiyet-i Akvam'a gönderilmek üzere TBMM Hükümeti'nin Paris'te bulunan temsilcisi aracılığıyla gönderilmesine oybirliğiyle karar verildi.(57)

KUŞADASI'NIN YUNAN İŞGALİNDEN KURTULUŞU

26 Ağustos 1922 tarihinde başlayan Başkomutan Meydan Savaşı'nda Gazi Mustafa Kemal Paşa yönetimindeki Türk ordusu karşısında, bozguna uğrayan Yunan ordusu, Türk ordusunun önünden kaçarken,her tarafı yakıp yıkarak, geçtiği yerlerde insanları öldürürerek İzmir'e doğru kaçmaya başladı. Yunan askerleri ve yerli Rumlar, 6 Eylül 1922 tarihinde Söke'yi yaktılar. Kül haline gelen bina sayısı 1731'e ulaştı.Aynı gün Söke Kuvayi Milliye Reisi Hakim Süreyya Örgüevren komutasındaki akıncı birliği Söke'yi düşman işgalinden kurtardı.6 Eylül akşamı Jandarma Yüzbaşı Rifat Bey komutasındaki piyade taburu da Söke'ye girdi.

Söke'den gelerek adalara kaçmak isteyen Rumlar,Yunan askerleri ve Kuşadalı yerli Rumlar,Kuşadası'nda vahşet yarattılar. 1 konak, 8 okul, 5 cami,1 çiftlik ve 173 evi yaktılar.Halka akla hayale gelmeyecek eziyetler ve tecavüzler yaptılar.Kadınlarımızı ve kızlarımızı,yarı çıplak bir şekilde dans etmeye zorladılar. Yunanlılar ve Yerli Rumlar, Kuşadası'nı yakarken ve sözkonusu eziyetleri yaparken, eşraftan Necati ve Mustafa Beyler, yanlarına İtalyan Konsolos Vekilini alarak Söke'ye gittiler.Olayları yetkililere anlattılar.Yunanlıların çarşığı ve hükümet konağını yaktıklarını, 40 Müslüman Türk'ü Selçuk'a kaldırdıklarını, bunlardan 37'sini öldürdüklerini anlattılar ve bir an önce Türk askeri birliklerinin Kuşadası'na gelmesini istediler. Söke Kuvayi Miliye Reisi Hakim Süreyya Örgüevren ve Jandarma Yüzbaşı Rifat Beylerin askerlerinden oluşan bir birlik hazırlandı. Bu müfreze yanlarında,Kuşadası Cephesinin önemli adlarından Çam Mehmet Efe de olduğu halde 7 Eylül 1922 tarihinde Kuşadalıları özgürlüğüne kavuşturdu.

Kurtuluş sırasında yapılan eziyetlerin bir başka anlatımı da şöyledir: Kuşadası'nda Yunan işgali 24 Nisan-7 Eylül 1922 tarihleri arasında 4 ay 13 gün sürdü.6 Eylül günü Yunan askerleri çekilirken 150 Kuşadalı erkeği, İtalyanlardan

kalma barakaya doldurmuş ve içine yakıt dökerek kapısını kilitlemiştir.Yakma anında Sofia adlı bir Rum kızı, sevdiği Türk gencinin de buraya konulanlar arasında bulunmasından dolayı, durumu İtalyan Soka Zeytinyağı fabrika müdürüne anlatarak yardım istemiştir.Müdür durumu öğrenince müdahale eder, bu insanların yakılmasını engeller.

7 Eylül sabahı tan ağarırken Süreyya Örgeevren ile Yüzbaşı Rifat Bey'in güçleri Kalafat dağının kuzeyinden taş ocaklarının yanından kahramanlar Caddesi yönünden, Çam Mehmet Efe'nin zeybekleri de Aslan burnu,Kadınlar denizi yoluyla Kuşadası'na girmişlerdir.Kuşadası'na giren Türk askeri, Yılandı Burnu'na ve Bayrak Adası'na yığılan Yunanlıların tahliyelerine yardımcı olmuştur.

Bildirimizin başlangıcında Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere aynı zamanda bir emir olan sözlerini almıştım.Yerel kurtuluş günleri,amacına uygun olarak,tarihsel gerçekler ışığında anlatılırsa bir değer taşır.Bu özel günler konferanslar, paneller, sergiler, tiyatro oyunları,spor etkinlikleri,halk müziği ve milli oyunların sergilendiği etkinliklerle zenginleştirilmelidir. Bu yoldan yapılacak etkinliklerle halkımızın,gençlerimizin ve çocuklarımızın ulusal bilincinin geliştirileceğine inanıyorum.

Nail Topal

Emekli Türkçe Öğretmeni ve Kamu Yönetimi Uzmanı

DİPNOTLAR:

- 1- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri
- 2- Çelebi Mevlüt, Milli Mücadelede Kuşadası Cephesi ve Önderleri, Kuşadası'nda İtalyan İşgali s.33
- 3- 3- a.g.y,s.33
- 4- Halıcı Şaduman, Milli Mücadelede Kuşadası Cephesi ve Mahmut Esat (Bozkurt)a.g.y,s.47
- 5- Albay Aker M. Şefik,57.Fırka ve Aydın Milli Cidali,C.1,s.64
- 6- Çelebi Mevlüt,a.g.y, s.33
- 7- Güneş Günver, Yunan işgalinin Söke ve Çevresinde Yarattığı Tahribat, a.g.y,s.58

- 8- Halıcı Şaduman, Milli Mücadelede Kuşadası ve Söke,s.122
- 9- a.g.y,s.125
- 10-a,g,y,s.126
- 11-a.g.y,s.132
- 12- Çelebi Mevlüt,s.36
- 13- a.g.y, s.37
- 14- a.g.y,s,37
- 15- Topal Nail, Ateşten Adam Ya Da Bozkurt, s.10
- 16- a.g.y, s.23
- 17 –Halıcı Şaduman,Türkiyenin Yapılanmasında Mahmut Esat Bozkurt,s.23
- 18- a.g.y,s.24
- 19- Topal Nail,a.g.y,s.25
- 20- a.g.y, s.25
- 21-Çınar Bedirhan,Türkiye İçin Dövüşen İtalyan Generali, Milliyet Gazetesi,1959,Alıntılayan Ali Ergül, Kuşadası,s.218-219
- 22-a.g.y(adı geçen röportaj)
- 23- a.g.y
- 24-Günver Güneş, a.g.y,önsöz,s10
- 25- Elmacı Mehmet Emin, Milli Mücadelede Söke Cephesi ve Önderleri,s.54
- 26-Topal Nail,a.g.y,s.40
- 27-Halıcı Şaduman,Türkiye'nin Yapılanmasında... s.61
- 28- Halıcı Şaduman,a.g.y,s.62
- 29- Topal Nail,a.g.y,s.45
- 30- Topal Nail,a.g.y,s.47
- 31- Halıcı Şaduman, Milli Mücadelede Kuşadası ve Söke,s.260
- 32-Halıcı Şaduman, Türkiye'nin Yapılanmasında...s.66
- 33-Aker M. Şefik, a.g.e, C.3,s.5

- 34-Halıcı Şaduman, Türkiye'nin Yapılanmasında...s.69
- 35-Topal Nail,a.g.e,s.51
- 36- Aker M.Şefik,a.g.e,C3,s.54-55
- 37- Aker M.Şefik,a.g.e, s.54
- 38-Halıcı Şaduman, Türkiye'nin Yapılanmasında...s.71
- 39- Halıcı Şaduman, a.g.y,s.71
- 40-Topal Nail,a.g.e,s.40
- 41-Topal Nail,a.g.e,s.41
- 42-Çelebi Mevlüt,a.g.e,s.41
- 43-Halıcı Şaduman, Milli Mücadelede Kuşadası ve...s,358
- 44- Halıcı Şaduman,a.g.e,s.361
- 45- BOA,HR,SYS.2611/1.163 S.42-43 5 Temmuz 1919
- 46- BOA.DH.KMS.523/29 S.52,12 Temmuz 1919
- 47- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 31 Temmuz 1919,s.60-61
- 48-BOA, S.62-63-26 Temmuz 1919 tarih ve 149 nolu telgraf
- 49- BOA.DH.KMS.52-3/71 nolu arşiv belgesi,
- 50-2 Ağustos 1919 tarihli 57.Fırka Telgrafı, BOA,s.65
- 51-BOA,DH.KMS.52-4/3
- 52-15 Nisan 1922 tarih –BOA.HR.SYS.2631/34
- 53- 12 Haziran 1922 tarih-BOA.HR.SYS.2631/77
- 54-Elmacı Mehmet Emin,Ahenk gazetesi
- 55-Topal Nail,a.g.e,s.192
- 56-Topal Nail,a.g.e,s.195
- 57- Mahmut Esat Bozkurt,Toplu Eserler 1-Yayınan Hazırlayan Halıcı Şaduman,s.554-560